

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

**Навчально – науковий інститут денної освіти
Кафедра товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Г. О. Бірта
(підпис)

Г.О. Бірта
(ініціали, прізвище)

«03» 03 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни «Маркування товарів в Україні та за кордоном»

освітня програма «Експертиза та митна справа»

спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
код назва спеціальності

галузь знань 07 Управління та адміністрування
код назва галузі знань

ступінь вищої освіти бакалавр

Робоча програма навчальної дисципліни «Маркування товарів в Україні та за кордоном» схвалена та рекомендована до використання в освітньому процесі на засіданні кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи
Протокол від «03» вересня 2021 року № 1

Полтава 2021

Укладач: Хмельницька Є.В., доцент, к.т.н., доцент.

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми «Експертиза та митна справа» спеціальності 076
«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» ступеня бакалавр

(підпис)

О.В. Кириченко
(ініціали, прізвище)

«02» 09 2024 року

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1 – Опис навчальної дисципліни Маркування товарів в Україні та за кордоном

Місце у структурно-логічній схемі підготовки	<i>Пререквізити:</i> Митне регулювання, Харчова сировина, Технології упакування товарів і тара <i>Постреквізити:</i> Експертиза нехарчової продукції, Основи експертної оцінки, Експертиза харчових продуктів, Декларування товарів	
Мова викладання	Українська	
Статус дисципліни: вибіркова		
Курс/семестр вивчення	3/ 6	
Кількість кредитів ЄКТС/кількість модулів	5 /2	
Денна форма навчання:		
Кількість годин: – загальна кількість: - 150.		
- лекції: 20 год.		
- практичні заняття: 40 год.		
- самостійна робота: 90 год.		
- вид підсумкового контролю (ПМК, екзамен): ПМК		
Заочна форма навчання:		
Кількість годин: – загальна кількість: 2 семестр - 150.		
- лекції: 2 семестр - 4.		
- практичні заняття: 2 семестр - 6.		
- самостійна робота: 2 семестр – 140.		
- вид підсумкового контролю (ПМК, екзамен): ПМК.		

Розділ 2. Перелік коментентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання

Метою вивчення навчальної дисципліни «Маркування товарів в Україні та за кордоном» - дослідження теоретичних і практичних аспектів у галузі маркування товарів в Україні й за кордоном, а також аналіз і правильність повного інформаційного забезпечення товарів.

Таблиця 2 – Перелік коментентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<ul style="list-style-type: none"> • Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях (ЗК02); • Здатність визначати та оцінювати характеристики товарів і послуг в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності (СК05); • Здатність визначати споживні властивості, кількісний та якісний склад, технічні характеристики продукції, які дозволяють однозначно ідентифікувати класифікаційну приналежність продукції 	<ul style="list-style-type: none"> • Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності (ПР02); • Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур (ПР12); • Оцінювати характеристики товарів і послуг у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності за допомогою сучасних методів (ПР15);

<p>(СК 11);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Здатність брати участь в розробці проектів стандартів, методичних та нормативних матеріалів, технічної документації і в практичній реалізації розроблених проектів та програм; здійснювати контроль за дотриманням встановлених вимог, діючих норм, правил і стандартів.(СК12); • Здатність проводити експертизи з визначення якісних, кількісних та вартісних характеристик продукції вітчизняного та іноземного виробництва і оформлювати її результати (СК13); • Здатність використовувати сучасні технічні засоби, інформаційно-комунікаційні технології, прикладне програмне забезпечення галузей митної справи у професійній діяльності (СК 14) • Здатність застосовувати на практиці законодавство України щодо митного декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України, використовувати професійні права та обов'язки митного брокера.(СК16). 	<ul style="list-style-type: none"> • Знати нормативно-правове забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і застосовувати його на практиці (ПР16).
---	--

Розділ 3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні основи маркування товарів

Тема 1. Теоретичні положення щодо маркування товарів

Поняття «маркування товарів». Мета, функції та завдання маркування продовольчих і непродовольчих товарів. Види і способи маркування. Вимоги до маркування..

Тема 2. Носії маркування і вимоги до них

Етикетки та кольоретки. Вкладиші, ярлики та бірки. Клейма і штампи. Контрольні стрічки. Рельєфне маркування. Вимоги до носіїв маркування.

Тема 3. Торговельне маркування

Торговельне товарне маркування: характеристика носіїв і правове забезпечення вимог до нього. Маркування транспортне та відправника. Спеціальне маркування.

Тема 4. Інформаційне, ідентифікаційне, мотиваційне й експлуатаційне маркування товару. Розмірні та компонентні знаки

Інформаційне маркування. Ідентифікаційне й мотиваційне маркування. Експлуатаційне маркування. Їх різновиди і характеристика. Розмірні та компонентні знаки

Тема 5. Маркування товарів штриховим кодом

Переваги і недоліки штрихування товарів. Стандарти штрихового кодування. Реєстрація та присвоєння штрихових кодів. Обладнання для нанесення штрих-коду. Принцип нанесення штрих-коду на товар.

Модуль 2. Маркування продовольчих і непродовольчих товарів

Тема 6. Особливості маркування харчових продуктів в Україні

Інформація, яка є обов'язковою під час маркування харчових продуктів. Маркування продуктів, які містять ГМО, та екопродуктів. Органічна сертифікація продуктів USDA NOP. Інформація, яку заборонено наносити на носії маркування харчових продуктів. Особливості маркування різних груп продовольчих товарів.

Тема 7. Правила та порядок ввезення підакцизних товарів в Україну

Правила та норми ввезення підакцизних товарів в Україну. Інструкції, закони й порядок перетину підакцизного товару кордону України.

Тема 8. Маркування підакцизних товарів: алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні та за кордоном

Маркування алкогольної продукції в Україні. Маркування алкогольної продукції за кордоном. Маркування тютюнових виробів в Україні, маркування алкогольної продукції за кордоном.

Тема 9. Особливості маркування непродовольчих товарів в Україні

Сертифікація товарів. Особливості маркування різних груп непродовольчих товарів. Маркування товарів для дітей.

Тема 10. Особливості маркування товарів у Європейському Союзі

Основні документи та положення, які регламентують маркування товарів у ЄС. Директиви, що затверджують технічні правила нанесення маркування СЕ на продукцію. Графічне, метрологічне маркування. Основні вимоги законодавства ЄС до безпеки та якості товарів.

Розділ 4 Тематичний план навчальної дисципліни

Таблиця 4 – Тематичний план навчальної дисципліни Маркування товарів в Україні та за кордоном для студентів денної форми навчання

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання практичного заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи в розрізі тем	Кількість годин
Модуль 1. Теоретичні основи маркування товарів					
Тема 1. Теоретичні положення щодо маркування товарів Лекція 1. Теоретичні положення щодо маркування товарів 1.Поняття про «маркування товарів». 2.Мета, функції, завдання маркування. 3.Види і способи маркування.	2	Практичне заняття 1. Теоретичні положення щодо маркування товарів 1.Вивчення основних термінів і понять з маркування товарів 2.Вивчення видів і способів маркування продовольчих товарів 3.Вивчення видів і способів маркування непродовольчих товарів	4	Опрацювати Технічний регламент щодо правил маркування харчових продуктів.	8

4.Вимоги до маркування.					
<p>Тема 2. Носії маркування і вимоги до них</p> <p>Лекція 2. Носії маркування і вимоги до них</p> <p>1.Етикетки і кольоретки. Вкладиші, ярлики та бірки.</p> <p>2.Клейма і штапи.</p> <p>3.Контрольні стрічки.</p> <p>Рельєфне маркування</p> <p>4.Вимоги до носіїв маркування</p>	2	<p>Практичне заняття 2.</p> <p>Носії маркування і вимоги до них</p> <p>1.Вивчення носіїв маркування та де вони застосовуються</p> <p>2. Особливості носіїв маркування продовольчих товарів</p> <p>3.Особливості носіїв маркування неподовольчих товарів.</p>	4	Описати по дному носію маркування харчового продукту та непродовольчого товару (довільний вибір)	8
<p>Тема 3. Торговельне маркування</p> <p>Лекція 3. Торговельне маркування</p> <p>1.Характеристика носіїв та правове забезпечення вимог до торговельного товарного маркування.</p> <p>2. Транспортне маркування та маркування відправника</p> <p>3.види спеціального маркування</p>	2	<p>Практичне заняття 3.</p> <p>Торговельне маркування</p> <p>1.Вивчення основних термінів і понять із торговельного маркування товарів</p> <p>2.Вивчення носіїв торговельного маркування та їх застосування.</p>	4	Подайте товарознавчу характеристику транспортної етикетки як основного носія транспортного маркування	8
<p>Тема 4. Інформаційне, ідентифікаційне, мотиваційне й експлуатаційне маркування товару. Розмірні та компонентні знаки</p> <p>Лекція 4.</p> <p>Інформаційне, ідентифікаційне, мотиваційне й експлуатаційне маркування товару. Розмірні та компонентні знаки</p> <p>1.Інформаційне маркування.</p> <p>2. Ідентифікаційне і мотиваційне маркування</p> <p>3. Експлуатаційне</p>	2	<p>Практичне заняття 4.</p> <p>Інформаційне, ідентифікаційне, мотиваційне й експлуатаційне маркування товару. Розмірні та компонентні знаки</p> <p>1.Вивчення основних термінів і понять з інформаційного, ідентифікаційного, мотиваційного та експлуатаційного маркування товару.</p> <p>2.Вивчення носіїв інформаційного маркування та де вони застосовуються</p>	4	Дайте визначення поняття «зовнішня» і «внутрішня реклама», «експлуатаційне маркування», «розмірні знаки» і «компонентні знаки».	8

маркування його види та характеристика					
<p>Тема 5. Маркування товарів штриховим кодом</p> <p>Лекція 5. Маркування товарів штриховим кодом</p> <p>1. Переваги і недоліки штрихування товарів. Стандарти штрихового кодування</p> <p>2. Реєстрація та присвоєння штрихових кодів</p> <p>3. Характеристика обладнання для нанесення штрих-кодів</p> <p>4. Принцип нанесення штрих-коду на товар</p>	2	<p>Практичне заняття 5.</p> <p>Маркування товарів штриховим кодом</p> <p>1. Вивчення основних термінів і понять із штрихового кодування товарів</p> <p>2. Вивчення обладнання для нанесення штрихових кодів</p> <p>3. Вивчення штрихового кодування</p>	4	Ознайомтеся з видами та способами штрихового маркування товарів, вивчіть правила й вимоги до штрихового кодування товарів.	8
Модуль 2. Маркування продовольчих і непродовольчих товарів					
<p>Тема 6. Особливості маркування харчових продуктів в Україні</p> <p>Лекція 6. Особливості маркування харчових продуктів в Україні</p> <p>1. Інформація, яка обов'язкова при маркуванні харчових продуктів</p> <p>2. Маркування продуктів, які містять ГМО та еко-продуктів.</p> <p>3. Інформація, яку заборонено наносити на носії маркування харчової продукції</p> <p>4. Особливості маркування різних груп продовольчих товарів</p>	2	<p>Практичне заняття 6.</p> <p>Особливості маркування харчових продуктів в Україні</p> <p>1. Вивчення основних видів органічного маркування харчових продуктів</p> <p>2. Вивчення обов'язкового маркування продовольчих товарів.</p>	4	Ознайомтеся з маркуванням продуктів, які містять ГМО та еко-продуктів, а також із видами органічної сертифікації продуктів.	10
<p>Тема 7. Правила та порядок ввезення підакцизних товарів в Україну</p> <p>Лекція 7. Правила та порядок ввезення підакцизних товарів в Україну</p> <p>1. Правила і норми ввезення підакцизних</p>	2	<p>Практичне заняття 7.</p> <p>Правила та порядок ввезення підакцизних товарів в Україну</p>	4	Ознайомтеся з інструкціями, законами і порядком перетину підакцизного товару кордону України.	10

товарів в Україні 2. Інструкції, закони і порядок перетину підакцизного товару кордону України					
Тема 8. Маркування підакцизних товарів: алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні та за кордоном Лекція 8. Маркування підакцизних товарів: алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні та за кордоном 1.Маркування алкогольної продукції в Україні та за кордоном 2.Маркування тютюнової продукції в Україні та за кордоном	2	Практичне заняття 8. Маркування підакцизних товарів: алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні та за кордоном 1.Характеристика видів маркування алкогольної продукції. 2.Характеристика видів маркування тютюнової продукції.	4	Дайте характеристику акцизним маркам, які використовуються для маркування підакцизних товарів	10
Тема 9. Особливості маркування непродовольчих товарів в Україні Лекція 9. Особливості маркування непродовольчих товарів в Україні 1.Сертифікація товарів 2.Особливості маркування різних груп непродовольчих товарів 3. Маркування непродовольчих товарів дитячого асортименту	2	Практичне заняття 9. Особливості маркування непродовольчих товарів в Україні 1.Вивчення особливостей маркування непродовольчих товарів. 2. Вивчення особливостей маркування іграшок	4	Вивчення маркування товарів дитячого призначення.	10
Тема 10. Особливості маркування товарів у Європейському Союзі Лекція 10. Особливості маркування товарів у Європейському Союзі 1.Основні документи і положення, які регламентують маркування товарів в ЄС 2.Директиви, що затверджують технічні правила нанесення	2	Практичне заняття 10. Особливості маркування товарів у Європейському Союзі 1.Вивчення основних документів, положень і правил маркування товарів у Євросоюзі. 2. Вивчення графічного й метрологічного маркування товарів у Євросоюзі та основних вимог законодавства	4	Ознайомлення з Директивами, що затверджують технічні правила нанесення маркування в ЄС на продукцію	10

маркування CE на продукцію 3.Графічне та метрологічне маркування. 4.Основні вимоги законодавства ЄС до безпеки та якості товарів					
--	--	--	--	--	--

Таблиця 4.1 – Тематичний план навчальної дисципліни Маркування товарів в Україні та за кордоном для студентів заочної форми навчання

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання практичного заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи в розрізі тем	Кількість годин
Модуль 1. Теоретичні основи маркування товарів					
Тема 1. Теоретичні положення щодо маркування товарів		Практичне заняття 1. Теоретичні положення щодо маркування товарів	-	Опрацювати Технічний регламент щодо правил маркування харчових продуктів.	14
Тема 2. Носії маркування і вимоги до них Лекція 1. Носії маркування і вимоги до них 1.Етикетки і кольоретки. Вкладиші, ярлики та бірки. 2.Клейма і штапи. 3.Контрольні стрічки. Рельєфне маркування 4.Вимоги до носіїв маркування	-	Практичне заняття 2. Носії маркування і вимоги до них 1.Вивчення носіїв маркування та де вони застосовуються 2. Особливості носіїв маркування продовольчих товарів 3.Особливості носіїв маркування неподовольчих товарів.	-	Описати по дному носію маркування харчового продукту та непродовольчого товару (довільний вибір)	14
Тема 3. Торговельне маркування	-	Практичне заняття 3. Торговельне маркування товарів штриховим кодом 1.Вивчення основних термінів і понять із штрихового кодування товарів 2.Вивчення обладнання для нанесення штрихових кодів 3. Вивчення штрихового	2	Подайте товарознавчу характеристику транспортної етикетки як основного носія транспортного маркування	14

		кодування			
Тема 4. Інформаційне, ідентифікаційне, мотиваційне й експлуатаційне маркування товару. Розмірні та компонентні знаки Лекція 2. Інформаційне, ідентифікаційне, мотиваційне й експлуатаційне маркування товару. Розмірні та компонентні знаки 1. Інформаційне маркування. 2. Ідентифікаційне і мотиваційне маркування 3. Експлуатаційне маркування його види та характеристика	2	Практичне заняття 4. Інформаційне, ідентифікаційне, мотиваційне й експлуатаційне маркування товару. Розмірні та компонентні знаки	-	Дайте визначення поняття «зовнішня» і «внутрішня реклама», «експлуатаційне маркування», «розмірні знаки» і «компонентні знаки».	14
Тема 5. Маркування товарів штриховим кодом	-	Практичне заняття 5. Маркування товарів штриховим кодом 1. Вивчення основних термінів і понять із штрихового кодування товарів 2. Вивчення обладнання для нанесення штрихових кодів 3. Вивчення штрихового кодування	2	Ознайомтеся з видами та способами штрихового маркування товарів, вивчіть правила й вимоги до штрихового кодування товарів.	14
Тема 6. Особливості маркування харчових продуктів в Україні	-	Практичне заняття 6. Особливості маркування харчових продуктів в Україні 1. Вивчення основних видів органічного маркування харчових продуктів 2. Вивчення обов'язкового маркування продовольчих товарів	2	Ознайомтеся з маркуванням продуктів, які містять ГМО та еко-продуктів, а також із видами органічної сертифікації продуктів.	14
Тема 7. Правила та порядок ввезення підакцизних товарів в Україну	-	Практичне заняття 7. Правила та порядок ввезення підакцизних товарів в Україну	-	Ознайомтеся з інструкціями, законами і порядком перетину підакцизного	14

<p>Лекція 3. Правила та порядок ввезення підакцизних товарів в Україну</p> <p>1. Правила і норми ввезення підакцизних товарів в Україну</p> <p>2. Інструкції, закони і порядок перетину підакцизного товару кордону України</p>				товару кордону України.	
<p>Тема 8. Маркування підакцизних товарів: алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні та за кордоном</p>	-	<p>Практичне заняття 8. Маркування підакцизних товарів: алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні та за кордоном</p>	-	Дайте характеристику акцизним маркам, які використовуються для маркування підакцизних товарів	14
<p>Тема 9. Особливості маркування непродовольчих товарів в Україні</p> <p>Лекція 4. Особливості маркування непродовольчих товарів в Україні</p> <p>1. Сертифікація товарів</p> <p>2. Особливості маркування різних груп непродовольчих товарів</p> <p>3. Маркування непродовольчих товарів дитячого асортименту</p>	4	<p>Практичне заняття 9. Особливості маркування непродовольчих товарів в Україні</p>	-	Вивчення маркування товарів дитячого призначення.	14
<p>Тема 10. Особливості маркування товарів у Європейському Союзі</p> <p>Лекція 5. Особливості маркування товарів у Європейському Союзі</p> <p>1. Основні документи і положення, які регламентують маркування товарів в ЄС</p> <p>2. Директиви, що затверджують технічні правила нанесення маркування СЕ на продукцію</p> <p>3. Графічне та метрологічне</p>	-	<p>Практичне заняття 10. Особливості маркування товарів у Європейському Союзі</p>	-	Ознайомлення з Директивами, що затверджують технічні правила нанесення маркування в СЕ на продукцію	14

маркування. 4.Основні вимоги законодавства ЄС до безпеки та якості товарів					
---	--	--	--	--	--

Розділ 5 Система оцінювання знань студентів

Таблиця 5 – Розподіл балів за результатами вивчення навчальної дисципліни

Види робіт	Максимальна кількість балів
Модуль 1 (теми 1-5): відвідування лекцій (5 балів); наявність опрацьованого матеріалу з теми лекції (5 балів); відвідування занять (5 балів); обговорення матеріалу занять (5 балів); виконання навчальних завдань (5 балів); завдання самостійної роботи (10 балів); тестування (5 балів); поточна модульна робота (10 балів)	50
Модуль 2 (теми 6-10): відвідування лекцій (5 балів); наявність опрацьованого матеріалу з теми лекції (5 балів); відвідування занять (5 балів); обговорення матеріалу занять (5 балів); виконання навчальних завдань (5 балів); завдання самостійної роботи (10 балів); тестування (5 балів); поточна модульна робота (10 балів)	50
Разом	100

Таблиця 6 – Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти за результатами вивчення навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Дуже добре
74-81	C	Добре
64-73	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно достатньо
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розділ 6. Інформаційні джерела

Основні

1. Полікарпов І. С. Ідентифікація товарів / Полікарпов І. С., Закусілов А. П. – Київ : ЦНЛ, 2005. – 344 с.
2. Полікарпов І. С. Товарна інформація : підручник / І. С. Полікарпов, О. В. Шумський. – Київ : Центр навч. л-ри, 2012. – 616 с.
3. Про захист прав споживачів : Закон України № 1023-XII редакція від 27.02.2020 [Електронний ресурс] : офіційний веб-портал Верховна Рада України. Нормативно-правова база України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів : Закон України чинний з 07.02.2019 // Відомості Верховної Ради. – 2019. – № 8450, ст. 22.

5. Сирохман І. В. Товарознавство пакувальних матеріалів і тари / Сирохман І. В., Завгородня В. М. – Київ : ЦНЛ, 2005. – 614 с.
6. Федько В. П. Маркировка и сертификация товаров и услуг / Федько В. П., Альбеков А. У. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. – 640 с.

Додаткові

7. Баб'як О. Знаки підтвердження відповідності продукції / Баб'як О. // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2003. – № 4. – С. 42–43
8. Березина В. Товарные знаки: обзор зарубежной практики [Електронний ресурс] / Березина В. – Режим доступу: <http://www.triz-ru/themes/pravo/pravob.asp>. – Дата звернення: 19.02.2019. – Назва з екрана.
9. Дмітрієва С. Функції найменування місця походження товару як об'єкта промислової власності [Електронний ресурс] / Дмітрієва С. // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 7. – Режим доступу: <http://www.patent.km.ua>. – Дата звернення: 19.02.2019. – Назва з екрана.
10. Коди та кодування інформації. Штрихове кодування: Маркування об'єктів ідентифікації. Порядок присвоєння, реєстрації, перегляду та скасування кодів EAN на продукцію : ДСТУ 3356-96. – Київ : Держстандарт України, 1996. – 8 с.
11. Шумський О. В. Екологічні знаки з погляду особливостей подання товарної інформації у символічній формі / Шумський О. В., Полікарпов І. С. // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія товарознавча, вип. 6. – Зб. наук. пр. – Львів : ЛКА, 2004. – С. 133–142.

Розділ 7. Програмне забезпечення навчальної дисципліни

1. Банк тестів за курсом, які розміщені у програмній оболонці Open test.
2. Супровід лекцій за курсом з використанням Microsoft PowerPoint Presentation.
3. Офіленко Н.О. Маркування товарів в Україні та за кордоном: дистанційний курс // Н.О. Офіленко [Електронний ресурс] : Головний центр дистанційного навчання Полтавський університет економіки і торгівлі. – Режим доступу: <http://www2.el.puet.edu.ua/st/course/view.php?id=2132>